

study in Youth Care', *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 6, 475-485.

VANDENBROECK, M. (2004) 'Tevredenheid op een schaalte', *Alert*, '2, 63-76.

VANTHUYNE, T en ROOSE, R. (2004), 'Kwaliteit in het Forensisch welzijnswerk', *Alert*, 2, 74-82.

TINE VANTHUYNE

Vakgroep Sociale Agogiek,

Universiteit Gent

namens de onderzoeksequipe

Noten

¹ Het onderzoek, in opdracht van de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke kansen, met ondersteuning van de ministeries van Cultuur en Tewerkstelling van de Vlaamse Gemeenschap wordt uitgevoerd in een samenwerkingverband door volgende leden van de onderzoeksgroepen Criminologie van de VUB: promotor prof. dr. Sonja Snacken; onderzoekster dr. Hilde Tubex en K.U.Leuven: promotor prof. dr. Johan Goethals, onderzoekster Tinneke Van Camp en van de Vakgroep Sociale Agogiek UGent: promotoren prof. dr. Maria Bouverne-De Bie en prof. dr. Nicole Vettenburg, onderzoekster Tine Vanthuyne. Het tweede onderzoek en dus ook de ontwikkeling van het instrument is nog lopende (tot november 2004).

² We spreken voor de leesbaarheid verder over hulpverlening i.p.v. hulp- en dienstverlening.

MENSENRECHTEN

THIRD TRANSATLANTIC CONFERENCE: JUSTICE AFTER GROSS VIOLATIONS OF HUMAN RIGHTS (BRUSSEL, 7-8 MEI 2004)

Zoals bekend zit er de laatste jaren behoorlijk wat ruis op de communicatie tussen EU en VS, waarbij ook het strafrecht en de mensenrechten voor soms scherpe meningsverschillen zorgden. De Rechtsfaculteit van de K.U. Leuven organiseerde samen met Northwestern University in Chicago nu al voor de derde keer een conferentie in het Europees parlement en het Palies der Academiën in Brussel om de Transatlantische dialoog te verbeteren. Na de aanpak van het terro-

risme in 2002 en de doodstraf in 2003, kwamen dit keer de verschillende visies ten aanzien van het gerechtelijk optreden na grove schendingen van de mensenrechten aan bod.

Europarlementslid Bob van den Bos leidde de conferentie in. Hij benadrukte hoe moeilijk het is de internationale strafrechtelijke justitie uit te breiden tot de politieke grootmachten, doch pleitte er voor om de inspanningen in die richting niettemin verder te zetten. Er zijn ook fundamentele verschillen inzake het concept zelf van de 'rule of law'. Van den Bos stelt vast dat de Verenigde Staten nog steeds enkel de eigen grondwet als hoogste norm en uitiem referentiekader aanvaarden, terwijl de leden van de Europese Unie zich makkelijker lijken te kunnen verzoenen met supranationale en internationale normering en actie, ook in strafzaken.

Prof. Albrecht, directeur van het Max-Planck-Instituut voor buitenlands en vergelijkend strafrecht in Freiburg, overliep de grote uitdagingen voor samenlevingen na conflicten. Hij wees op de problemen waarmee de internationale gemeenschap en haar instellingen kampen om in dergelijke samenlevingen de nodige geloofwaardigheid en legitimiteit te verwerven. Die is nochtans onmisbaar om bij te dragen aan het politieke, economische en ook juridische herstel te helpen verwezenlijken. Een goed werkende staat, b.v. met een integere politie die voor veiligheid en respect voor de regels kan zorgen in de postconflict maatschappij, is voor de bevolking vaak een grotere prioriteit dan de berechting van een kleine groep beulen uit het verleden. Albrecht maakte ook een onderscheid tussen deze samenlevingen die op eigen kracht de periode van conflicten door zijn gekomen (Zuid-Afrika, bepaalde Oost-Europese landen) en diegene die hier zonder hulp van buitenaf blijkbaar niet in slagen, vooral in gevallen waarin verschillende bevolkingsgroepen elkaar bekwamen (inzonderheid dan bij etnische conflicten). Ook de intensiteit van het geweld is hierbij een bepalende factor. Tot slot benadrukte prof. Albrecht hoe de 'oorlogseconomieën' samenlevingen grondig verstoren: handel in verdovende middelen en wapens, georganiseerde misdaad en zwarte markten tieren welig. Meestal zijn zij nadien, bij het beëindigen van het conflict, niet

zo eenvoudig terug om te buigen en bedreigt georganiseerde criminaliteit de ontluikende postconflict-(rechts)staat.

Het mythologische tafereel in de Romeinse zaal waar zowel de ondertekening van het EEG-verdrag als die van het Statuut van het Internationaal Strafhof (ISH) plaatsvonden, inspireerde prof. Verbruggen (K.U.Leuven) bij zijn schets van een Europees perspectief t.a.v. het internationaal strafrecht. Hij onderstreepte het belang van Neurenberg als icoon dat daarna echter niet belette dat ook Europa (West en Oost) decennia lang zich niet bezig hield met het (internationaal) vervolgen van de eigen schendingen van de mensenrechten. Pas met Joegoslavië (als alternatief voor grootschalige militaire tussenkomst) en Ruanda (uit schaamte en vanwege het precedent van 'wit' Joegoslavië) kwam de kentering. 'Typisch Europees' lijkt het uitdrukkelijk streven naar een internationale rechtsorde die zoveel mogelijk hun eigen, nationale rechtsstaten zou moeten benaderen. Vandaar hun pleidooien voor de onafhankelijkheid van het ISH en zijn procureur als wezenlijk voor de geloofwaardigheid en aanvaarding van die instelling en zijn processen. Terwijl de Kosovo-seponering voor de EU aantoonde dat internationale procureurs (die van het ISTJ in dat geval) redelijk en dus te vertrouwen waren, deed die zaak het VS-wantrouwen net opflakkeren. De VS beklemtonen de 'wereld van verschil' tussen de nationale rechtsstaat en de semi-jungle van de internationale relaties: daar is veiligheid (orde, het vermijden van een destructieve (wereld)oorlogen) het hoogste goed. Daarom mag de Veiligheidsraad als ultieme bewaker van de wereldvrede (in de zin van veiligheid) niet aan de ketting worden gelegd. Een 'gepolitiseerde' internationale justitie die aan niemand verantwoording schuldig is, zou een gevaarlijke sta-in-de-weg zijn. De VS stuurt veel meer dan de EU zijn troepen in moeilijke opdrachten naar zeer vijandige omgevingen en niet altijd strikt in zijn eigen belang (Joegoslavië, Somalië). Dat gebeurt dan wel met de waarborg dat de VS zelf over 'zijn mensen' zal oordelen: trauma's van de 'showprocessen' met gevangen Amerikanen zijn diep in de VS-psyche gebrand. De VS vrezen dat hun militaire sterkte hun tegenstrevers zou leiden tot een 'gerechte-

lijke guerrilla', een samenzwering van de zwakken waartegen de sterke onvoldoende gewaard is. Aan de hand van het feitelijk optreden van de EU inzake de drie grote twistappels (ISH, extraterritoriale rechtsmacht en immuniteit voor VS-mensen) illustreerde prof. Verbruggen dat de VS zeker niet voor een groot EU-blok wordt geplaatst. Integendeel, ook in de EU en zelfs binnen lidstaten bestaan er zeer grote meningsverschillen over de rol en de plaats van internationaal strafrecht. Op talloze punten steekt een compromisbereid Europa nog steeds de hand uit naar de VS.

De heer Ian Martin van het International Center for Transnational Justice (New York) hield een uiteenzetting over de rol van het internationale recht en de internationale gemeenschap met betrekking tot de situatie in Oost-Timor. Het is in zekere zin een mooie testcase voor de subsidiariteitidee: slechts internationale justitie als het nationaal systeem niet kan of wil. De met voorbeelden doorspekte beschrijving van de spanning tussen de nationale Indonesische overheid en de internationale gemeenschap sprak boekdelen. Nationale initiatieven (van de gewezen bezetter Indonesië) die op het eerste gezicht tot de bestraffing dienden bij te dragen, bleken in werkelijkheid bedoeld om de hogere verantwoordelijken uit de wind te zetten. Daartegenover staat een veel actiever gemengd tribunaal in Oost-Timor zelf, dat echter omwille van zijn in de tijd beperkt mandaat zijn opdracht niet zal kunnen afwerken. Omdat de internationale gemeenschap dit tribunaal niet tot iets duurzaam heeft uitgebouwd, valt het sterk te betwijfelen of het op eigen benen voort zal kunnen na de terugtrekking van de VN.

Dan volgde een merkwaardig paneldebat over het perspectief van de VS m.b.t. internationaal strafrecht. Prof. Morris (Duke University) was vanwege het uitbreken van het Abu Graibschandaal opgetrommeld voor juridisch en politiek pompierswerk in het Congres in Washington en had in extremis afgehaakt. Ter compensatie leverden prof. Doug Cassel van de Northwestern University, de heer Reed Brody van Human Rights Watch and prof. Jan van de Vijver zich over aan een rollenspel. Het grappige was dat Doug Cassel de standpunten van Reed Brody

vertolkte, terwijl Reed Brody zelf in de huid kroop van John Bolton, Amerikaans onderminister en spreekbuis van de regering Bush in het verzet tegen de 'internationalisering'. Prof. van de Vijver van de Emory University mocht zichzelf blijven. Het standpunt van de VS-regering kwam hierop neer dat de wereldwijde inspanningen die de VS thans leveren voor de wereldvrede niet mogen verstoord worden door rechters uit derde landen. De VS is niet gekant tegen een internationale justitiële orde (steunt het ICTR en ICTY bv.), maar eist een consensuele aanpak en verzet zich tegen alle unilaterale initiatieven (bij uitstek de universele jurisdictie). Doug Cassel in zijn rol van Reed Brody benadrukte dat de VS met dit standpunt op middellange termijn de eigen belangen schaadt. Hoe grootschalig ook, militaire actie alleen zal nooit in staat zijn om stabiliteit te brengen. Justitie is hierbij een absoluut noodzakelijk onderdeel. Door de harde houding tegen het Internationaal Strafhof en de universele jurisdictie hebben de VS een cruciaal moment van de geschiedenis inzake internationaal recht gemist en ook ondermijnd. Prof. van de Vijver schetste zijn visie op de houding van de VS m.b.t. het Internationaal Strafhof. Vooreerst viel het volgens hem op dat de kritiek van de VS niet steeds rechtlijnig was: zo was eerst de universele jurisdictie de grote kop van jut, maar toen bleek dat het Internationaal Strafhof met dit principe geen uitstaans had, veranderde men gewoon het geweer van schouder en bekritiseerde men het feit dat er geen juryrechtspraak in het Strafhof was voorzien. Daarnaast meende hij dat de vertegenwoordigers van de VS in dit dossier het statuut van het Strafhof in publieke voordrachten m.b.t. bepaalde punten met opzet verkeerd voorstelden, teneinde het dan precies op deze punten te kunnen bekritisieren (zo bv. beweerde ambassadeur Negroponte dat er in het statuut geen non bis in idem regel was opgenomen). Tenslotte wees prof. van de Vijver er nog op dat de VS op bepaalde vlakken zelfs terugkwamen op eigen vroegere standpunten, zoals m.b.t. een onafhankelijke procureur, wat oorspronkelijk door VS ambassadeur Scheffer was voorgesteld.

Vervolgens werd prof. Doug Cassel terug zichzelf voor een bijdrage over de Tribunalen

voor Ex-Joegoslavië en Ruanda, twee dinosauriërs in spe die nochtans op velerlei vlak hun nut hebben bewezen. Niet alleen omwille van de concrete zaken die zij behandelen, niet alleen omwille van de jurisprudentie, niet alleen omdat aldus werd aangetoond dat het Internationaal Strafhof kan werken, maar bovenal omdat ze het concept van internationaal strafrecht voldoende tastbaar maakten om ernstig te worden genomen. Niettemin was het regelmatig een dubbeltje op zijn kant. De gevangenneming van verdachten liep in het begin volledig mis (pas vanaf 1996-1997 werden hier de eerste successen geboekt). De tribunalen waren ook niet steeds toonbeelden van efficiëntie en zuinigheid. Hun onpartijdigheid werd zwaar op de proef gesteld door de weigering van de procureur om de NAVO-bombardementen op Servië te vervolgen. En er rest nog een grote uitdaging, namelijk het afwerken van alle aanhangig gemaakte zaken. Doordat landen zoals de VS sinds enkele jaren interesse hebben verloren en de geldkraan hebben dichtgedraaid, komt de eindfase van de tribunalen in het gedrang.

Rechter Neroni Slade van het Internationaal Strafhof ging in op de oprichting en de werking van dat Hof. Hij benadrukte het 'multi-juri-culturele' aspect van het Strafhof, dat niet behoort tot de ene of de andere juridische traditie, maar een mengeling is van verschillende tradities. Met betrekking tot de waarde van het Strafhof wees hij op drie aspecten. Ten eerste het potentieel om internationale strafprocedures correcter en efficiënter te doen verlopen, waarbij ook de vernieuwingen in het statuut een rol kunnen spelen. Hij dacht bijvoorbeeld aan een actievare rol van de rechters en een plaats in de procedure voor de slachtoffers. Ten tweede werkt het Strafhof als een katalysator voor de samenwerking tussen staten die partij zijn tot het statuut van het Hof, waarbij zich een tendens aftekent van harmonisering van de nationale stelsels. Ten derde vervult het Strafhof een didactische rol, doordat het de strijd tegen de straffeloosheid bij een breed publiek kenbaar maakt. Het Strafhof staat dan ook voor meer dan het louter veroordelen van een aantal schuldigen.

De heer O'Donahue van Amnesty International besprak de figuur van de gemengde interna-

tionale tribunalen, met als voorbeeld het tribunaal in Sierra Leone. De voordelen van dit model zijn dat het tribunaal zitting heeft in het land waar de feiten werden gepleegd en dat er een redelijke hoop bestaat dat het ook ná de internationale steun kan blijven voortbestaan. De nadelen zijn dan weer dat gemengde tribunalen met compromissen moeten leven, waarbij bijna onvermijdelijk bepaalde periodes uit de conflicten buiten het vizier worden gehouden. Nauw verbonden hiermee is er de inherente spanning tussen de internationale dimensie en de nationale: de nationale juridische orde heeft meestal andere doelstellingen dan de internationale. Er kan zelfs sprake zijn van tegenovergestelde krachten, zoals het geval was met de algemene amnestie die in Sierra Leone werd afgekondigd. Tenslotte moet men zich ernstig zorgen maken over de rol van de internationale gemeenschap, niet alleen m.b.t. de (zeer beperkte) budgetten die voor dit soort gemengde rechtbanken worden vrijgemaakt maar ook m.b.t. het gebrek aan samenwerking vanwege de nationale stelsels (bv. Nigeria dat er niet aan denkt Charles Taylor uit te leveren). Er is dan ook een veel actievere rol van de internationale gemeenschap vereist, waarbij men bovenal voor ogen moet houden dat gemengde tribunalen geen op zichzelf staand recept zijn.

In een volgende sessie werd het onderwerp van de universele jurisdictie aangesneden. Prof. van de Vijver benaderde dit onderwerp vanuit het Amerikaanse recht. Hij betoogde dat de grondwet van de VS universele jurisdictie verleent aan de federale rechtbanken van dat land m.b.t. 'offences against the law of nations'. Hij gaf met voorbeelden aan dat deze bevoegdheid van oudsher deel uitmaakt van de juridische cultuur van de VS. Wel wordt de uitoefening van deze bevoegdheid onderworpen aan een aantal criteria van redelijkheid, waarbij de rechtbanken impulsen verwachten vanuit het Congres. De universele jurisdictie in de VS is bovendien niet beperkt tot het strafrecht, maar kent met de Alien Torts Claims Act een even belangrijke evenknie in het burgerlijk recht (onrechtmatige daad). Vanuit deze invalshoek benaderde prof. Van de Vijver dan een aantal knelpunten van universele

jurisdictie, waaronder de vraag of deze bevoegdheid zonder aanknopingspunt kan worden uitgeoefend. Een overzicht van rechtspraak leerde dat in de praktijk inderdaad een aanknopingspunt wordt vereist, doch zonder dat hiermee een regel van internationaal recht wordt gevestigd. Het principe van absolute universele jurisdictie zonder aanknopingspunt werd overigens gehuldigd in bepaalde nationale wetten, zoals het Duitse *Völkerstrafgesetzbuch* en de (thans opgeheven) Belgische Genocidewet. Aanknopingspunten horen thuis in die materies waar het 'domaine réservé' van de nationale staten speelt, hetgeen niet het geval kan of mag zijn inzake bv. misdaden tegen de mensheid.

In het paneldebat dat volgde op deze uiteenzetting, gingen de sprekers nader in op de problematiek van de universele jurisdictie, doch ook op het thema van de waarheidscommissies.

Advocaat-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel Alain Winants schetste het verloop van de zaak tegen de zgn. 'Vier van Butare', die behandeld werd door het Assisenhof van Brabant. Hij ging ook in op de zaken die binnenkort zullen worden ingeleid. Aan de hand van het kostenplaatje van de al afgehandelde zaak betoogde de heer Winants dat een zaak van universele jurisdictie in België niet noodzakelijk duurder is dan een normale assisenzaak van een bepaalde omvang, en zelfs maar een fractie bedraagt van zaken die dienen voor de internationale tribunalen.

De heer Reed Brody van Human Rights Watch deelde zijn ervaringen met universele jurisdictie in de concrete zaak tegen Hissan Habré, voormalig dictator en notoir mensenrechtenschender uit Tsjaad. Hij wees op de belangrijke rol die België alleen al met het onderzoek en met de rogatoire commissie naar Tsjaad had gespeeld. Talloze documenten à charge konden ter plekke worden aangetroffen en in beslag genomen. De vrees bestond dat de zaak tegen Habré met het afschaffen van de Genocidewet in het water zou vallen, doch gelukkigerwijs werd ze gered door de overgangsmaatregelen van de wet van 5 augustus 2003.

Advocaat Michaël Verhaeghe distilleerde vanuit zijn ervaring in drie zaken onder de Belgische Genocidewet een aantal algemene beden-

kingen. Ten eerste mag het succes van dergelijke zaken niet alleen worden afgewogen aan de hand van de effectieve veroordelingen, maar kent het verschillende niveaus, zoals het verzamelen van bewijsmateriaal dat anders niet kon worden ontdekt, beslag op goederen, enz. Ten tweede maken de internationale rechtbanken universele jurisdictie niet overbodig, vanwege de onvermijdelijk beperkte capaciteit en middelen van die internationale instellingen. Ten derde wint het idee veld dat de bescherming van internationale rechtsgoederen niet kan worden gereserveerd voor de zogenaamde 'natuurlijke rechter' (rechter van de plaats van de feiten of van de nationaliteit van dader of slachtoffer).

Op de tweede dag bekeek prof. Parmentier (K.U.Leuven) vanuit een sociologisch perspectief hoe postconflict maatschappijen moeten omgaan met het verleden. Hij startte vanuit zijn (vast)stelling dat 'Justice', iets anders is dan het voor de rechtbank slepen van mensen. Het is het resultaat, product van een complex proces waarin rechtbanken een rol (kunnen) hebben. Hij ontleeft basisbegrippen als 'waarheid' (vier vormen van waarheid zelfs), 'verantwoording' (accountability) dat zeker niet tot 'bestrafing' herleid mag worden en 'verzoening' (individueel, interpersoneel, op lokaal gemeenschapsniveau en nationaal). Vervolgens bekeek hij wie (land zelf, neutraal land, internationaal niveau) het best een land helpt 'omgaan met het verleden'. Hij stipte aan dat elk initiatief kampt met problemen van selectiviteit (waarom alleen de 'grote vissen' als de 'kleine' heel jouw dorp hebben uitgemoord?) op basis van weinig transparante criteria. Hij constateert dat het erg moeilijk is om - zoals internationale strafrechtsgeleerden soms trachten - uniformiteit te scheppen. Tenslotte betreurt hij de te grote (want aan de strafrechtstraditie van de meeste landen inherente) klemtoon op daders en bestrafing. Volgens prof. Parmentier bestaat er geen alternatief voor een 'benadering op maat' van elk geval, met oog voor de unieke context. Hij sprak de hoop uit dat dit een evolutie van de retributieve naar de meer restauratieve justitie zou opleveren.

Daarna boog prof. Henham (Nottingham University) zich vanuit een filosofisch standpunt over Internationaal Strafrecht. Hij zoomde in op

de doelstellingen en de eraan gekoppelde filosofische rechtvaardiging van internationale bestrafing. Hij stelt vast dat de fundamentele vragen naar de zin van (internationale) bestrafing te weinig gesteld en onvoldoende beantwoord zijn. Dat illustreerde hij met de straftoemeting en de motivering ervan door de Joegoslavië en Ruanda Tribunalen. Volgens Henham bestaat er heel veel onduidelijkheid over de relatie tussen verantwoording bestrafing enerzijds en bestaffingpraktijk anderzijds en zou de verhouding uitgeklaard moeten worden om de dynamiek van retributivisme en afschrikking te overstijgen. Hij gelooft dat het straftoemetingsproces pas dan meer aandacht kan krijgen voor de slachtoffers en de sociale breuk met de slachtoffergemeenschappen en echt 'transformatief' kan werken. De legitimiteit van internationale gerechten is uiteindelijk afhankelijk van de *"operationaliserende rationalisering van bestrafing die de convergentie van noties van waarheid en van rechtvaardigheid vergemakkelijkt"*. Iedereen in het publiek zweeg instemmend.

De laatste - en enigszins voorspelbaar niet de minste - spreker was prof. Howard Ball van de Universiteit van Vermont. Hij gaf als politiek wetenschapper een vooral voor de Europeanen verhelderend beeld van de politieke context van het Amerikaans verzet tegen Internationaal strafrecht. Daarbij overliep hij heel de historische achtergrond van dat standpunt, eraan herinnerend dat de VS voorstellen voor een tribunaal naar W.O. I hadden getorpedeerd en dat zij tot in 1945 gekant waren tegen het Tribunaal dat er uiteindelijk in Neurenberg toch is gekomen omdat de voorstanders binnen de VS-regering op het beslissend moment aan de zet kwamen. Hij onderstreepte dat achter de huidige neen-no-way-politiek meer genuanceerde posities binnen de Amerikaanse politiek en publieke opinie schuilgaan. Toch wilde Ball Europa verlossen van de illusie dat dit een 'Bush-beleid' zou zijn: ook Clinton wilde geen ratificatie voor het Statuut van Rome. Politici van beide partijen denken grotendeels hetzelfde over internationaal strafrecht. Opmerkelijk was het Lewinsky-trauma als factor in de afkeer voor de onafhankelijke procureur van het ISH. Clinton had meer ervaring dan hem lief was met de na Watergate

geschapen VS-variant van een 'van de regering onafhankelijke procureur' die de misdrijven van de regeerders moest onderzoeken. De man in kwestie, Kenneth Starr, moest een financieel schandaal uitspitten, maar toen dat niet goed lukte, 'pakte' hij de president uiteindelijk op diens leugens over een seksaffaire. Clinton zag Starr als een man die de vrije hand kreeg voor een 'als onderzoek vermomde' politiek gemotiveerde persoonlijke kruistocht tegen de president. In een Internationale Kenneth Starr als luis in de pels van hun presidenten en generaals hebben dus ook de democraten in de VS geen zin. Het enige verschil met de huidige regering zit in de onomfloerste, zelfs brutale machtspolitiek ('playing hardball') waarmee deze iedereen, met inbegrip van dissidente bondgenoten, aanpakt. De gematigden vinden dat het had volstaan het ISH te negeren en af te wachten, zonder er een ideologische en politieke afbraakcampagne tegen te beginnen. Zowat heel Europa en een steeds groter deel van de VS gelooft dat het nodeloos bruskeren en zelfs vernederen van de bondgenoten, de handelswijze geïncarneerd door Minister Rumsfeld van Defensie, een nodeloze verspilling van diplomatiek kapitaal en goodwill was. De volgende president (zelfs als dit dezelfde zou zijn als de huidige) zal waarschijnlijk kiezen voor een verandering in stijl, maar niet in substantie. De kans dat de VS Den Haag binnenvallen, is nog steeds klein. De kans dat de VS het ISH in Den Haag gaan steunen, nog veel kleiner.

In de rijke debatten doorheen deze Conferentie sprongen vooral de actieve Falun Gong-aanhangers in het oog. Met de geringe hoop die de sprekers hen konden bieden op een internationale vervolging van de leiders van de Chinese Volksrepubliek (ook niet in de EU) was de cirkel rond: men belandde weer bij het startpunt van EP-lid van den Bos. Het zal nog even duren vooraleer het internationaal strafrecht een geloofwaardig instrument wordt om ook de leiders of vertegenwoordigers van wereldgrootmachten ter verantwoording te roepen.

MICHAËL VERHAEGHE EN
FRANK VERBRUGGEN

SYMBOOLSTRAFWET ALS VAANDEL VAN DE STRIJD TEGEN TERRORISME

1. Wat vooraf ging

1. In de berichtgeving over het ophefmakende proces Trabelsi tegen de Belgische Al Quaeda cel genoemd naar Nizar TRABELSI, benadrukten de journalisten keer op keer dat België geen specifieke misdrijven kende inzake terrorisme. Veel mensen vonden het blijkbaar vreemd dat het zo brandend actuele politieke en criminologische begrip 'terrorisme' nog geen vertaling had gekregen in de strafwetten van ons land. Ook het federale parket erkende dat, maar kon iedereen geruststellen dat de Wet van 19 december 2003 betreffende terroristische misdrijven hierin verandering heeft gebracht. Sinds de inwerkingtreding op 8 januari 2004 bepalen de begrippen 'terroristisch misdrijf' en 'terroristische groep' bijzondere vormen van strafbaar gedrag. Deze wet vormde eigenlijk de omzetting in het Belgische recht van het kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie inzake terrorismebestrijding, waarmee de vertegenwoordiger van de Belgische regering al had ingestemd². Dat niet iedereen in België tevreden is met deze wet, blijkt uit het verzoek tot nietigverklaring van de wet die op 30 juni 2004 ingediend werden voor het Arbitragehof door de Vlaamse Liga voor Mensenrechten, haar Waalse tegenhanger en het Syndicat des avocats pour la démocratie.

2. De aanleiding voor de wet lijkt voor de hand te liggen: de zaak Trabelsi paste in de wereldwijde aandacht - en daarmee gepaard gaande collectieve angst - voor terrorisme na de aanslagen van 11 september 2001. Doch terrorisme is geen nieuw fenomeen³ en België heeft het nooit nodig geacht het begrip 'terroristisch misdrijf' in de Belgische strafwet op te nemen. De gangbare idee was dat wat terroristen doen (moorden, gijzelen, afpersen,...) hoe dan ook strafbaar is. De motieven van de dader bij een misdrijf (religieus, politiek, door winstbejag ingegeven,...) hoorden klassiek niet thuis in de misdrijfsomschrijving. Ze konden hooguit een rol spelen bij de straftoemeting. Daarenboven trokken de beleidsverantwoordelijken uit het terrorisme van de CCC en de moordpartijen van de bende van Nijvel vooral lessen over de gebrekkige werking van het poli-